

Borgari og aðrir høvundar í „Føroyatíðindi“.

„Hvar er endin?“

Tað eru ringar tíðir. Tað er so satt sum tað er sagt. Teir minni hava einki, standa á berum, inngyrd í hjartalloysi. Hjartalloysi! — si oddagreinini í „Føroyatíðindi“ nr. 3, har viðurskiftini í Balkan við ongum arbeiði, ongum arbeiðsloysistudningi ella socialari forsong verða prisað til skýggja fram fyri viðurskiftini í Danmark og øðrum norðanlondum, har roynt verður at lina neyðina við neyðhjálpárbæði, arbeiðsloysistudningi og aðrari socialari forsong.

Í kloddum, jaktandi eftir onkrun arbeiði! Og táð so okkurt shillingarbeiði er at finna onkrunstaðni, sláast arbeiðararnir um tað sum svangir úlvur! Hetta er, eftir „Føroyatíðindi“ oddagrein, livið hjá Balkanarbeiðarunum. Og hesi korni skuldi hin norðlendski arbeiðari eisini freista, heldur nevnda oddagreins høvundi. So langt skulu teir niður, arbeiðararnir, fyrri at vera nóg líðilgír og mjúkir hjá teim stóru, kapitalistunum, at úthýta og troyta, táð tær „góðu tíðirnar“ komu við sinnissjúkari kapping og kríggi!

Teir múgvandi og stóru vinna ikki so nógv sum í teim „góðu tíðunum“. Tað er satt. Men eru teirna liv og livskor so nógv at cymkast yvir. Teir greiða „dagin og vegin“ treyðugt so, um teir mongu túsdunum, ið árliga trikkadu bankbókina meir og meir, fækkast eitt sindur. Treyðugt vinna teir tó so frætt í teim ringu tíðunum við, at teir mettir og væl settir kunnu lova sær at festa sær í ein havnavindil uttan at skarpa av teirri byldlugu bankbókini — og skuldu teir onkum tíð „melda pass“ viðvíkjandi arbeiðins dagliga vinningi eru holdini tí betur góð í bankanum, ognum og obligatíunum at tæra uppá.

Óorvisi er hjá teirri arbeiðandi fjóldini, ið altíð, eisini í teim „góðu tíðunum“, sita á „rasoni“. Hon hevur aldri kunnað lagt nakað munandi til síðis, uppspart sær nakran kapital at taka til. Hjá henni eru tíðirnar verri enn ringar, nú størsti parturin er vorðin arbeiðsleysur.

Hvar er endin? spyrja høvundar „Føroyatíðindi“, um nakað verður gjørt, offráð av tí almenna fyrri at veita arbeiðsloysishjálp, arbeiði. — Hvar verður tað endin á teim múgvandi, á teim, ið hava ríðini, orka at gálta skatt til hitt almenna? jarma teir.

Tað vildi samt seg betur at spurt: hvat verður endin á ollum teim heimum, har einki legst inn, einki vinst, um hitt almenna leggur hendurnar í fangid, einki ger. Skulu tey oll á kommununa? Verður tað endin — tá fáa teir „góðu stórmanna borgarinnar“ loyvi at rinda skatt, so tað munar, og vildu teir tá fegin haft sagt at hjálp til sjálv-hjálp, nokur túsdur til vegarbeiði og annað neyðhjálpárbæði var mangar ferðir betur enn at yvir-taka hin arbeiðs- og breyðleysa flokkinn sum fátækralimur.

Hvat verður endin á teim vælstillaðu „borgarum“? seg afturhaldshøvundarnir í afturhaldsbláðnum „Føroyatíðindi“. Sjálvandi roynd teir at káva út yvir, sum um tað ikki er yvir teir sjálvar, teir gráta, men hin

minnimenta, »men den gaar ikke Granberg!«

Tað er athugaligt at siggja, hvussu hvor roynir at brongla í sínum lagi um, hvussu skaðiligt ikki minst fyrri arbeiðarin, ein tilik samfelags hjálp og »offur« eru. Teir arbeiðararnir gerast dólskir og líkaglaðir, heldur oddagreins høvundi, vilja als ikki kunna »konkurerast« við tilfíkar sjálvbjargnar og arbeiðs-fúsar arbeiðarar sum teir útarmaðu, rívu og klodduta, út-svoltaðu Balkanarbeiðararnir.

Tað er eitt orðatak, ið sigur, »at hann, ið smyr væl, ekur væl«. Hetta ræður ikki minst um arbeiðarar í forholði til arbeiði. Men hesin »Føroyatíðindi« høvundi er av aðrari áskoðan. Arbeiðarin skal ikki »smyrjast« og livgast! Nei, hann skal nektast og svoltast sum djórtemjari ger við villini djórini fyrri at spekja tey. Ein av sonnum háborin »moralur« í okkara so prisaðu demokratisku tíð!

Og »Borgari« í »Føroyatíðindi«! Hann er ikki maturi, har hann í stórum harmast yvir at merkja, at hitt almenna á Tvoroyri veruliga hettir sær at jálta pening til vegarbeiði í hesum tíðum. 16000 kr.!» »atáná at hava fingið nýggjar, góðar vegir gjøgnum allan býin, tað má tykja ort!« rópar hann. »Halda teir ráðandi í sóknarstýrinum virkuliga, at hesin peningur — sjálvt um hann kann innkrevjast — kemur arbeiðarunum til góðar! Nei, at arbeiða fyrri skatt gevur ikki pengar til breyð. (At verða pantaður er betri?) Og halda teir, at tilskotið til vegarbeiði kemur arbeiðarunum í hendur, nei, teir kunna vera visir í tí, at tá sóknarstýrið sjálvt ikki teiðjur um at betala skuld, inniheldur loftingið *sjálvandi* henda pening sum avdrátt av skuldini.« stynjar hann viðari.

Arbeiðararnir hava í hópatali sakt um at sleppa at arbeiða fyrri teirra skatt, tí tað er at kalla ikki gjørligt hjá teim at fáa fatur í pening vegna arbeiðsloysi. Men teimum hevur verið sýtt tað, tí ov lítil peningur hevur verið álíkaður til vegarbeiði. So skal framvegis verða, meinar »Borgari« »Føroyatíðindi«: Heldur má verða pantað, enn at arbeiðarin skal kunna sleppa at arbeiða fyrri skattin! Innbúg og hús — tað má heldur rúka hjá tí arbeiðs-leysa, enn at teir »góðu borgararnir« skulu lata teirra part til almenn arbeiði, til arbeiðs-leysar smámen, jarda- og ognaleysar íbúgvavar. (Borgari og býur eru óivað so fíntljóðandi í »Borgara« oyrum, at vit skulu geva honum loyvi til at pýnta seg og sínar líkar við hesum fjaðrum, til Tvoroyri er vorðin býur og Tvoroyrafólk borgarar í býnum Tvoroyri — tað er eitt velt fólkaslag, ið dmar so væl at breggja við fjaðrum, tað ikki eigur).

At hesin »Borgari« ikki er arbeiðari, er givið. Argari orðaskekan og krepta í neva móti at lata so mikið sum eitt tveyoyra til hitt almenna fyrri at seta neyðhjálpárbæði ígjongd hevur ein valla høyr og sæð.

Eingin fortjenasta og eingin peningur! Av sonnum einki ljóst

útlit fyrri at fáa skattin inn frá tí arbeiðsleysa flokkinum — og tá ið her afturat kemur, at meirlutin í sóknarstýrinum er afturhaldandi og fellur uppskot um at líkna við so miklari lækkan fyrri tær smáu inntøkurnar og lækkan av teim stóru inntøkunum sum gjørligt, ber tað út av lagi fyrri hin minna mannin.

Í fjór vunu »Borgara« talsmenn í sóknarstýrinum á Tvoroyri og feldu uppskotið um at líkna nakað av peningi til vegarbeiði — og fylgjurnar vóru, at alt vegarbeiði stóð í botni.

Í ár eydnaðist tað arbeiðaranna talsmennum í nevnda sóknarstýri at fáa ásett 15000 kr. til neyðhjálpárbæði — sjálvandi bardust »Borgara« talsmennir sum leyvir ímóti; og teir sigast at hava gjørt teirra til at villeidna arbeiðarin viðvíkjandi nýtsluni av hesum peningi. Men arbeiðararnir verða óivað greiðir yvir, hvussu landið liggur — tað skulu vit, um ikki annar, syrgja fyrri.

15000 kr. er ikki nógv. Tó eftir forminu tað, ið kann krevjast av kommununi. Hesin peningur kann gera tað møgult at fáa sett eitt sindur av arbeiði ígjongd til næsta heyst og at nýta hann stundin, ið er komin frá stat og loftingi.

Við loftingins, statsins og sóknarstýrisins peningi til vegarbeiði skuldi, um rætt var framfarið, í hvussu er ein partur av arbeiðarunum havt møguligeika til at fáa eina líla hjálp til breyð — og so til at gjalda í hvussu er nakað av skatti sínum í arbeiði.

Sóknarstýrisins rættvísi!

Tess livgan av teim stóru og múgvandi — og kagan av tí minnimenta.

Á sinni tóku arbeiðararnir á Tvoroyri í skrivilsun, í telegrafing og á annan hátt málið upp um at fáa ein koyrveg frá Froðbae og inn gjøgnum sóknina. Tíðirnar vóru ringar, arbeiðsloysi og lítið at vinna av sjónum. Sum vetrararbeiði vildi eitt tilfíkt stórt vegarbeiði komið væl við og verið góð hjálp hjá tí arbeiðandi flokkinum. Froðbiar sókn er ein stór fólkárik sókn, og veggamlið bygðanna millum í sóknini var alt annað enn gott, og vildi tí ein tilfíkur vegur haft stóran týðning fyrri samferðsluna, særliga, tá ið bilnýtlan tekur meiri og meiri til.

Arbeiðararnir vildu hava vegin, keypmenn og aðrir íbúgv-arar í sóknini vóru eisini í hægsta stíg interesseraði í hesum vegi — so satt var eingin ójavni millum manna um hetta mál.

Long tíð gekk, áðrenn greitt var hjá stat, men so at enda komu boðini frá statinum, at peningurin var játtaður til vegin. Og nú var at nýta hann — so nógv sum á var strembað at fáa vegin, kundi ikki verða talan um at lata peningin fara aftur, ikki nýta hann.

Státurin játtaði sum kunngjørt bert ½ av vanligari breidd, fyra fímtungar av tí, ið arbeiði kostaði. Veglendi, tilfar, reiðskap,

spreingievni og tann ¼ av arbeiðslonini mátti kommunan galda. Hertil kom, at vegurin, av tí at hann var tann einasti vegur ígjøgnum Tvoroyri, mátti gerast breiðari enn vanligir vegir millum bygda. Hesa neyð-turviliga óking av breiddini, veglendi, arbeiðslon og tilfar mátti kommunan galda.

Allir skilamenn, ið vildu sóknini væl og skiltu, hvussu landið lá, vóru greiðir yvir, at um vegurin skuldi gerast — og gerast so sum neyðturvuligt var at fáa gjørt hann — kom tað at vera eitt ov tungt tak hjá kommununi, um íbúgvvararnir ikki vóru hugaligir — tákid kom at vera tungt álíkavæl.

Heitt var so á íbúgvvararnar um at vera bilgír í at lata lendi til koyrvegin — 50 oyru fyrri hvønn m². Listi var borin runt — flestu, at kalla allir arbeiðararnir, skrivaðu undir at lata lendi fyrri 50 oyru m², og leirir fyrri einki. Tó skuldi stykkini setast aftur í góðan stand. Arbeiðararnir roknaðu sjálvandi við sum givið, at allir skrivaðu undir, og samir rættur kom at galda fyrri allar, ið lótu lendi til vegin. Tað var eisini hildið fram av teim, ið bóru listan runt.

Men so kemur undan kavi, at keypmennir, teir ríku og stóru, í síðstu lotu sögdu nei fyrri at lata lendi so bíligt, sum arbeiðararnir og ymsir aðrir høvdu latið tað. Teir vildu hava fullt viðurgjald fyrri teirra jorð og fiskastykkir.

Roynt var sjálvandi at samráðast við hesar høvdu hálsar, sum nú rópa upp um, hvussu illa kommunan stendur í tí. Men einki batti. Nú var eitt at gera av tveimum: annaðhvørt at uppgæva vegin, lata peningin fara aftur til statin og lata arbeiðsloysi vera arbeiðsloysi, ella at gera vegin. Sóknarstýrið valdi at byggja seg fyrri teim stóru og lúta heldur enn at uppgæva vegin.

Keypmennir, har ímillum okkara núverandi formaður, ið harður hoggir á sínar forgangarar, fingur upp til 10 kr. fyrri m², samstundis hin minni maðurin fekk 50, háltværs oyru. Munurin kundi verið minni.

Vegurin gjordist ov dýrur. Kommunan stendur í miklari skuld fyrri hann. Stórsta partin av hesari skuld skyldast teirri stóðu, keypmennir og teir stóru eigarnir tóku við at krevja okkurpris fyrri teirra jorð.

Herluf Thomsen má tí vera eitt sindur meiri smæðin næstu ferð, hann skrivur um kommununnar »Økonomske Stilling« í »Føroyatíðindi«. Hann og hansara starvsbroður hava ikki minsta skylduna í kommununnar ringu peningavíðurskiftum!

Tað sigur seg sjálvt, at arbeiðararnir, allir teir, ið høvdu skrivað undir at lata jorðina til vegin fyrri 50 oyru m², vóru illa góð og gjordist illir, tá ið tað frættist, hvussu teir vóru snýttir.

Snýttir má ein siga teir vóru, tá ið teir, ið *faktiskt einki hava at lata fyrri einki*, bert fingur tjúgundapartin so nógv í endurgjald, sum keypmennir og aðrir fingur.

Tá ið so afturat kemur, at meirlutin í okkara sóknarstýri við H. B. Thomsen á odda —

hann, sum hevur fingið tann stóra peningin fyrri sína jorð — ikki eingang vil lata hin fátæka mannin fáa tað, hann í góðvarni hevur skrivað undir, gerst órættvísið so stórt, at eingin rættshugsandi íbúgvvari kann tola tað.

At so er státt, sýnir henda stutta sanna reiðgerðing:

Faðir mín var ein millum teirra, sum í góðvarni skrivaði undir at lata lendi til vegin fyrri 50 oyru m² og leirir fyrri einki.

Hann hevur fingið eitt gott stykki oyðilagt. Niðanfyrri hetta stykki framvið tí gamla vegnum stóð ein grótgarður. Hesin garður varð niðurvívin og nýttur til vegin. Langt niðan í stykkið varð høgt eftir leiri, so eitt stórt hol gjordist, og stykkið annars uppgjøropað.

Tá ið tíðin leið frá, og einki varð gjørt aftur í stand ella galdið fyrri stykkið, ótolnaðist faðir og for at lata við sóknarstýrislimunum um at fáa góðgerðing fyrri tað nýtta og tað oyðilagda stykki.

Garðurin varð uppsloypur. Metingarnenn komu á stykkið, og mettu teir tað nýtta stykki og skaðan til 300 kr. Men sóknarstýrið svaraði, at tað einki vildi galda í peningi, tá ið tað hevði gjørt garðin upp aftur.

Faðir varð so við í fleiri skrivilsunum at krevja sóknarstýrið, og helt hann, at tað var ikki meira enn rimiligt, at hann ikki bert fekk tað, hann av røttum átti ifylgi undirskrift sína, men at tað eisini varð gildið honum tað sama fyrri leir, lendi og jorðspill, sum teir »stóru« íbúgvvararnir fingur.

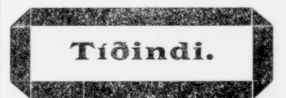
Men einki hjálpti, sóknarstýrið var ikki at víka. Tað hevði sagt nei, og í tí teim seinastu dogunum til faðir senda svarskrivilsi frá sóknarstýrinum var eisini sagt bart nei. Hann hevði fingið garðin aftursettan og meiri fekk hann ikki.

At forhandla dugir einki meir. Nú má tí faðir, ið er ein fátækur arbeiðari, til rættin fyrri at fáa sín beskedna rett. At tað skal vera so státt hjá tí minna manninum í okkara tíð, er meiri enn harniligt. Var faðir mín tann einasti smámaður, ið hevði notið hesa víðferð av sóknarstýrinum, kundi ein sagt, at hann var eitt undantak. Men hann er ikki tann einasti.

Somu haggreiðing, sum hann hevur fingið, hava flestu smámen roynt av sóknarstýrinum.

Á Tvoroyri, 25.—1.—1933.

Gunnar Petersen.

Tvoroyri.

Trolari í havsneyð við at søkka.

Í gjár, hin 24. í h., hoyrdu Froðbingar neyðarl frá einum trolara, ið lá uttanfyrri bygðina. Bátur var mannaður í skundi, og róð var út til skipið.

Tá ið báturin legði at, vóru teir neyðar átteipaðu trolararnar so fróir, sum fuglar á ljósum degi. Tað var ein rorandi sjón at siggja teir. Allir grótu av gleði. Teir høvdu verið visir í, at teirra síðsta stund var komin.

Leki var komin á trolarin. Tað var ógjørligt at halda hann lens. Teir høvdu í teir seinastu 20 tímarar staðið og pumpað og oyst. Sjógvarin stóð høgt upp í maskinrímið. Tað vóru kolivatnsgræiðirnar, ið vóru gingnar fyrri, so alt kolivatnið, ið skuldi